

Sygn. akt IV CSK 403/19

POSTANOWIENIE

Dnia 30 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa A. L.
przeciwko małoletniej D. N. i J. N. S.
przy udziale Prokuratora Okręgowego w T.
o ustalenie ojcostwa,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 30 października 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Okręgowego w T.
z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt VIII Ca (...),

- 1. oddala wniosek pełnomocnika powoda zawarty w piśmie z dnia 9 lipca 2019 r. o zezwolenie na złożenie pisma procesowego;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanych małoletniej D. N. i J. N. S. od wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt VIII Ca (...), Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

W skardze kasacyjnej pozwane zarzuciły naruszenie prawa materialnego, tj. art. 5 k.c., przez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy w stanie faktycznym niniejszej sprawy zasady współżycia społecznego takie jak ochrona integralności rodziny, utrwalony skład rodziny oraz dobro małoletniej przemawiają za

zastosowaniem powyższego przepisu, co miało wpływ na wynik sprawy, albowiem skutkowało uwzględnieniem powództwa.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżące oparty na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.). Oczywiście jest, iż budzący wątpliwości interpretacyjne przepis musi mieć zastosowanie w sprawie, a jego wykładnia - mieć znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego jest jednak sam przepis, a nie rozstrzygnięcie konkretnego sporu. Omawiana przesłanka uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest spełniona, gdy wskazane przez skarżącego przepisy zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowej judykaturze sądowej, w szczególności w judykaturze Sądu Najwyższego, a w skardze kasacyjnej nie przytoczono argumentów przemawiających za zmianą dotychczasowego orzecznictwa. Brak jest podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jeżeli rzekome rozbieżności w interpretacji prawa wynikają z odmiennych stanów faktycznych, w których zapadły orzeczenia dotyczące wskazanego w skardze przepisu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2008 r., III SK 28/07, LEX nr 4524).

Potrzebę wykładni przepisów prawa skarżące upatrywały w konieczności wyjaśnienia: czy w sprawach należących do kategorii określonej jako sprawy o prawa stanu (ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa oraz ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa) możliwe jest zastosowanie art. 5 k.c. z powołaniem się na ochronę interesu rodziny i ochronę dobra dziecka jako zasady nadrzędne w stosunku do

zasady prawdy obiektywnej. W ocenie skarżących w doktrynie i orzecznictwie zarysowały się w tym zakresie dwa odrębne stanowiska.

Zauważyć zatem należy, że o ile w postanowieniu z dnia 13 lutego 2019 r., V CSK 352/18, nie publ., Sąd Najwyższy podniósł, iż w judykaturze utrwalił się pogląd, że art. 5 k.c. nie ma zastosowania w sprawach o prawa stanu, w których o wyniku sprawy może decydować tylko obiektywne ustalenie, czy dziecko pochodzi, czy też nie pochodzi od danych rodziców (orzeczenie Sadu Najwyższego z dnia 30 grudnia 1961 r., 2 CR 789/61, OSNCP 1963, nr 2, poz. 37), to szerzej do problematyki stosowania art. 5 k.c. w sprawach o prawa stanu cywilnego odniósł się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 20 czerwca 2013 r., III CZP 2/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 10, stwierdzając, że Sąd Najwyższy przez wiele lat konsekwentnie twierdził, że w tych sprawach stosowanie art. 5 k.c. jest niedopuszczalne, a piśmiennictwo go w tym wspierało. Później jednak Sąd Najwyższy zmienił to stanowisko, dopuszczając stosowanie art. 5 k.c. najpierw w sprawach o zaprzeczenie macierzyństwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1968 r., II CR 164/68, OSNCP 1969, nr 3, poz. 55 i uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1971 r., III CZP 87/70, OSNCP 1972, nr 3, poz. 42), a później również w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w wypadku sztucznej inseminacji heterologicznej (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1983 r., III CZP 35/83, OSNCP 1984, nr 6, poz. 86) i unieważnienie małżeństwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1985 r., IV CR 557/84, OSNCP 1985, nr 11, poz. 181). Dodał, że motywem uzasadniającym ten kierunek orzecznictwa była m.in. stabilizacja rodziny, która - jak widać - niekoniecznie musi się przejawiać w bezwzględnym stosowaniu przepisów *stricti iuris*. Podkreślił ponadto, że również w odniesieniu do spraw o prawa stanu cywilnego powstają określone komplikacje związane ze wskazaniem prawa podmiotowego, które miałyby być nadużywane. Nie jest nim ani roszczenie, ani prawo podmiotowe kształtujące, ale przyznane przez normę prawną uprawnienie, które przejawia się w możliwości wystąpienia do sądu z powództwem o ukształtowanie stosunku prawnego (np. z powództwem o zaprzeczenie ojcostwa albo macierzyństwa albo o unieważnienie małżeństwa).

Podkreślić ponadto należy, że stosowanie art. 5 k.c. pozostaje w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności konkretnej sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2018 r., I PK 350/16, nie publ.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r., I PK 558/02, OSNP 2004 nr 16, poz. 283). Ocena, czy w konkretnym przypadku ma zastosowanie norma art. 5 k.c., mieści się w granicach swobodnego uznania sędziowskiego. Sfera ta w ramach postępowania kasacyjnego może więc podlegać kontroli tylko w przypadku szczególnie rażącego i oczywistego naruszenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 września 1999 r., III CKN 339/98, OSNC 2000 nr 3, poz. 58; OSP 2000 nr 4, poz. 66, z glosą A. Szpunara; z dnia 4 lipca 2002 r., I CKN 837/00, LexPolonica nr 376352 oraz z dnia 30 października 2003 r., IV CK 151/02, LexPolonica nr 1630441). W judykaturze utrwalone jest przy tym stanowisko, że stosowanie art. 5 k.c. powinno być restrykcyjne i w żadnym razie nie może prowadzić do uchylecia bądź zmiany obowiązujących przepisów prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CNP 12/08, nie publ.).

Poza tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowała się wykładnia art. 5 k.c., według której ten, kto sam naruszył zasady współżycia społecznego nie może powoływać się na nie i żądać na ich podstawie odmowy udzielenia ochrony sądowej osobie, której prawo zostało naruszone (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 1979 r., III CRN 273/78, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1972 r., III CRN 566/71, nie publ.). Z ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie o ustalenie ojcostwa z powództwa A. L. wynika natomiast, że powód po urodzeniu się córki, utrzymywał z nią kontakt, odwiedzał ją i łożył pieniądze na jej utrzymanie. To pozwana J. S. , powołując się obecnie na art. 5 k.c. z powołaniem się na dobro małoletniej córki i ochronę integralności rodziny, ograniczyła powodowi w 2010 r. kontakty z córką, a w późniejszym czasie całkowicie uniemożliwiła mu spotkania z córką. Orzekające w sprawie Sądy wskazały również, że wyrokiem z dnia 27 stycznia 2011 r., II K (...), Sąd Rejonowy w K., uznał, że J. S. dopuściła się przestępstwa z art. 272 k.k., polegającego na tym, że w dniu 28 czerwca 2010 r. w K. wprowadziła podstępem w błąd funkcjonariusza publicznego w osobie urzędnika Stanu Cywilnego w K. celem wyłudzenia od niego poświadczenia nieprawdy w postaci

odpisu skróconego aktu urodzenia małoletniej D. J. S. , stwierdzającego m.in., iż ojcem tego dziecka jest P. R. N., w ten sposób, że w protokole przyjęcia oświadczenia o uznaniu ojcostwa z dnia 28 czerwca 2010 r., który osobiście podpisała, jako zgodny z prawdą, oświadczyła, że w chwili składania oświadczenia nie jest wszczęte w sądzie opiekuńczym postępowanie o ustalenie ojcostwa, co nie było zgodne z prawdą, ponieważ od dnia 16 kwietnia 2010 r. w Sądzie Rejonowym w G. toczyła się z powództwa A. L. sprawa o ustalenie ojcostwa małoletniej D. J. S. , o czym podejrzana wiedziała w dniu podpisywania przedmiotowego oświadczenia w USC K.. Postępowanie przeciwko J. S. zostało warunkowo umorzone na dwuletni okres próby.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.